

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ӨӨРЕДИЛГЕ ЯАМЫЗЫ
КУРҮНЕНИҢ БЮДЖЕТТИГ ЭРТЕМ АЛБАН ЧЕРИ «НАЦИОНАЛ ШКОЛА ХӨГЖҮДЕР ИНСТИТУТ»

**«ТӨРЭЭН (ТЫВА) ЧОГААЛ» ЭРТЕМИНГЕ
КЛАССТАН ДАШКААР «НОМНУҢ ӨННҮКТЕРИ» ӨӨРЕДИЛГЕ КИЧЭЭЛДЕРИНИҢ
КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКТИГ ЧИЖЕК ПЛАНААШКЫНЫ
1-4 класстар**

Тургузукчулары: Чульдум Б.К., Хертек Е.Н.,
Бадынам Ч.А., Монгуш С.М., Ондар А.К.

КЫЗЫЛ – 2023

КЛАССТАН ДАШКААР «НОМНУЦ ӨННҮКТЕРИ» ӨӨРЕДИЛГЕ КИЧЭЭЛДЕРИНИЦ КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКТИГ ЧИЖЕК ПЛАННААШКЫНЫ

Өөрөдилгениң ажилчын программазының тематиктиг планнаашкынын тургузуп тура, аңгы-аңгы бөлүктөрни өөрөдирде болгаш кижизидерде ажыглаар өөрөдилге-методиктиг материалдар болур электроннуг (чурагайлыг) өөрөдилге ресурстарын ажыглаарының аргаларын кичээнгейге алып. Дидактиктиг сорулгаларны боттандырада ажыглаар электроннуг (чурагайлыг) хевирде кылдынган информация-харылзаа технологияларының ресурстары РФ-ның Өөрөдилге дугайында хоойлу-дүрүмнеринге дүүшкен турар уjurлуг.

1 класс

Чылда - 33шак, неделяда - 1 шак.

№	Программаның кез-ээ	Өөрөдир темалары	Теманың утказы	Өөрөдилгениң ажил-чорудулгазы	Шагы	Хүнү, айы
Белеткел үези						
1.	Билиг кичээли.	«Экии, эргим өңнүк!»	Орук дүрүмнери болгаш светофорнун өңнери. Школага кичээл үезинде болгаш хөй-ниити черлеринге бодун шын алдынары.	Өөрөдир черинге чурумнуг, эш-өөрү-биле найыралдыг болуру. Айтырыг салып, анаа харыылап өөрөдир. Светофорнун өңнерин катаптадып, орук дүрүмүн шын сагыдып өөрөдир. Чугаа, домак, сөс	1	

				схемалары-биле таныжылга.		
2.	Чугаа. Домак. Сөс.	Хүн чурумун сагып өөрөн!	Чугаа. Домак. Сөс.	Чугаа, домак, сөстөр деп билгилер-биле таныштырып, схема кылырын көргүспүшаан, чугаа тургузуп өөренир. Хүн чурумун болгаш арыг-силигни сагыырынга өөредир. Арыг-силиг чорукка кижизидер.	1	
3.	Чугаа. Домак. Сөс. Слог.	Сөстөр кезектерлиг болур.	Чугаа. Домак. Сөс. Слог.	Чугааны домактарга, домактарны сөстөргө, сөстөрни слогтарга схема ёзугаар чарып өөренир.		
Үжүглел үези. Бирги чада						
4.	Үннер болгаш үжүктөр. Ажык болгаш ажык эвес үннер, үжүктөр.	Адаттыгыр ажык үннер.	Үннер, үжүктөр. Ажык болгаш ажык эвес үннер, оларны демдеглэери.	Үннерни адаар болгаш дыңнаар. Ажык болгаш ажык эвес үннерниң ылгалын сактып алыры-биле көк, кызыл өңнерни ажыглаары болгаш ажык болгаш ажык эвес үннерни бир-ле чувениң азы дириг амытаннын үнүнге дөмейледип тургаш, оларны		

				сактып алырын сайзырадыр.		
5.		Аастың, дыл-дың мергежили.	Үннер, үжүктер. Ажык болгаш ажык эвес үннер. Аа, Лл деп үжүктерни быжыглавышаан, ол үжүктер кирген слогтарның, сөстөрниң, домактарның шын номчулгасы болгаш бижилгези.	Слогтар таблицазы тургузар. Үннер ажык болгаш ажык эвес болурун билиндирип, оларның үжүктерин көк, кызыл өңнер-биле ылгадыр. Үннерни дыңнаар, адаар, а үжүктерни көөр, бижиир деп билиндирер. Ажык үннер слог тургузар.	1	
6.		«Чаржып ойна-ал!»	Аа, Оо, Лл деп үжүктер кирген сөстөр болгаш слогтарны сөстөрниң, домактарның шын номчулгасы болгаш бижилгези.	Үннер ажык болгаш ажык эвес болурун катаптавышаан, ажык үннерни адап турда шаптыкка таварышпас, а ажык эвес үннер шаптыкка-таваржыр дээрзин оюн дузаны-биле хандыр билиндирер. Слогтар таблицазын долдурурын уламчылаар, оон сөстөр тывар, тургузар. Сөс курлавырын байыдар.	1	
7.		«Арыкчы-гашты» ыр-	Аа, Оо, Лл, Мм деп үжүктер кирген слогтар, сөстөрни сактып	Аа, Оо, Лл, Мм деп үжүктер кирген слогтарны аай-дедир адап тура, ырының аялгазын-	1	

		лажыыл!	алырын быжыглаар.	га ырлавышаан, шын ададып, номчудар. Кыска домактар тургузар.		
8.		Катаптаашкын – өөредилгениң иези.	Дүжүрүп бижилге.	Өөрөнгөн үннөр болгаш үжүктөри кирген кыска домактарны медреселдиги-биле номчуп тургаш, дүжүрүп бижиири.	1	
9.		Ыдыктыг саннар - 3, 7, 9.	С, Н деп үжүктөр болгаш үннөр кирген кыска сөстөрни шын, медреселдиг номчууру болгаш бижиири. «Үш чүүл эртемниг Өскүс-оол».	Өөрөнип эрткен үжүктөрни ханы билиндирер, деңнелге аргазын ажыглап С, Н деп үжүктөрниң онзагайларын илередир. С, Н кирген кыска сөстөрни самбырадан дүжүрүп бижиирин болгаш-номчуурун чедип алыр. Ыдыктыг саннар-биле таныштырып, оларның уткашынарын аас-биле тайылбырлап билиндирер. Саннаркирген тыва тоолдарны тып, оларны дыңнап таныштырар.	1	
10.		Чеди чүзүн ма-	А, Л, О, М, С, Н деп	Өөрөнип эрткен үжүктөрни	1	

		лымайны. Анай.	үжүктөрүни болгаш үн-нерни катаптаары. «Анай» – тоол-биле таныжар. А.А. Алдын-оол «Бодун номчу», Кызыл, 2004ч., ар.63.	быжыглап, оларның ажык, ажык эвезин, сөстүң иштинде туружун сайгарып билирин чедип алыр. «Анай» деп тоолду шын, кичээнгейлиг дыңнап билирин болгаш утказын айтырыглар дузазы-биле дамчыдып билирин чедип алыр.		
11.		Шын сөске чонынак, шык черге үнүш ынак.	Ч, Ы деп үжүктөр болгаш үннерни катаптаары. «Шынчы Эрес» деп сөзүглел-биле ажыл. Х.Ойдан-оол, «Чаптанчыг Уранмаа», Кызыл, 2006ч., ар.38.	Өөренип эрткен үжүктөрүни быжыглаар, оларның шынномчулгазын, шын адаарын ханы билиндирер. Сөстер иштинден тып билирин чедип алыр. Сөзүглелди дыңнап, айтырыглар дузазы-биле утказын дамчыдарын билиндирер. Дыңнаан сөзүглелиден өөрөнгөн үжүктөр кирген сөстөрүни тып билирин чедип алыр.	1	
12. 13.		Үжүк билбес кижиге, үнү чоктан дора.	А, Л, О, М, С, Н, Ч, Ы деп үжүктөр кирген сөстөрүни дүжүрүп бижииринге болгаш	Өөренип эрткен улуг, биче үжүктөрүни шын бижиирин, оларда үн болгаш үжүктүң ылгалын, сөстөрүни слогка ча-	2	

		номчуурунга хыналда ажыл. Частырыглар-биле ажыл.	рып бижиирин чедип алыр. Кыска сөстөрни дыңнап би- жиирин билиндирер.		
14.	«Арылар». Сю- жеттиг чурук- биле ажыл.	У, Р деп үжүктөрни ка- таптаары. «Арылар» деп сюжеттиг чурукка харылзаалыг чугаа тур- гузары.	Уругларның көргөн, дыңнаан, хайгаараан чүүлдеринге болгаш айтырыгларга даянып харылзаалыг чугаа тургуза- рын чедип алыр. Өөренип эрткен У, Р деп үжүктөрнүн ылгалын билиндирер. Кыска сөстөрни самбырадан бижи- ирин, аянынг, тода, меде- релдиг номчуурунче кичээнгей салыр.	1	
15.	Дөң черге өөң өгле, дөлеп чер- ге малың малда.	Ү, И деп үжүктөрни быжыглаар. Сөзүглел-биле ажыл. «Иви» (Л. Чадамбаны- биле) А. Алдын-оол «Эдер- тиглер чыындызы»,	Өөрөнгөн үжүктөрни быжыглап, кыска сөстөрни кыды-раашка бижидер, ооң анализин аас-биле сайгарып өөренир. Сөзүглелди дыңнап, айтырыглар дузазы-биле утказын дамчыдарын чедип алыр. 1-2 кыска домактарны дүжүрүп бижиирин чедип	1	

			Кызыл, 1982ч., ар.20.	алыр.		
16.		Чеди чүзүн малымайны. Теве.	Э, Е деп үжүктөрн быжыглаар. «Теве» деп шүлүк-биле ажыл.	Э, Е деп ажык үннерни ханы билиндирип катаптаар. Шүлүктү шээжилээрин чедип алыр. Теве дугайында бичии 3-5 домактыг дыңнадыгны кылыр.	1	
17.		Шаг чаагай, Шагаа чаагай.	Ш, Ө деп үжүктөрн быжыглаар. Шагааның аыш-чеми – өреме, чөкпек. Методиктиг дузаламчы «Шагаа байырлалының ёзу-чаңчылдары», Кызыл, 2022ч., ар.10.	Өөрөнгөн үжүктөрн быжыглап, шын номчулганы, шынбижилгени, сөс иштинден тып билирин чедип алыр. Шагаа дугайында кыска чугаа тургузарын болгаш ак чем «өреме», «чөкпек»-биле таныштырар.	1	
18. 19.	Катаптаашкын.	«Хуулгаазын үжүктөрим». Чогаадыкчы ажыл.	Бирги чаданың үннерин болгаш үжүктөрн катаптаары. Оларның дугайында кыска тоолчургу чугаа чогаадыры.	Бирги чаданың үн, үжүүн чазыг чок тыварынга, сөстөрн шын слогтаарынга, кыска, узун ажык үннерниң, быткыр, дулей үннерниң ылгалын тодарадып билирин чедип алыр. Өөрөнгөн үжүктөрн тургустунган кыска	2	

				сөстөрни шын дыңнап бижирин чедип алыр. Шилип алган үжүүнге бичии харылзаалыг чугаа тургузар.		
Ийиги чада						
20.	Үннер болгаш үжүктөр. Ажык болгаш ажык эвес үннер, үжүктөр.	Тыва дылым – төрөөн дылым, дыңнап пөкпес мерген дылым.	Д, Б деп үжүктөрни быжыглаары. Шүлүк-биле ажыл. Ч.Кара-Куске «Камгалаалыңар!», «Литературлуг номчулга. 4 класс», Кызыл, 2016ч., ар.4.	Өөренип эрткен Д, Б деп үжүктөрниң дугайында ханы билип катаптаар. Сөс иштинден Д, Б деп үжүктөрниң тып, ооң сайгарылгазын шын кылып билирин чедип алыр, кыска сөстөрни шын меделдиг номчуурун билиндирер. Тыва дылывысты алгап йөрээген шүлүктү шээжи-биле чугаалаарын чедип алыр.	1	
21.		Чайны хөглүг эрттирдивис.	Г, В деп үжүктөрни быжыглаары. Сөзүглел-биле ажыл. «Лагерь». А.Алдын-оол «Эдертиглер чыындызы»,	Өөренип эрткен Г, В деп үжүктөрниң дугайында ханы билип катаптаар. Предметтиг чуруктар дузазы-биле ажылды чорудар. «Лагерь» деп сөзүглелди кичээнгейлиг дыңнап, айтырыглар дузазы-биле сөзүглелдиң утказын-	1	

			Кызыл, 1982ч., ар.18.	дамчыдып чугаалаарын чедип алыр. Сөзүглел иштинден кыска сөстөрни, домактарны шын номчуурун чедип алыр.		
22.	Дыыжы кулак. Тыва чемим – далган, тараа.	[т], [д] деп үннерниң үжүктери кирген сөстөрниң баштайгы үннерин дыңнаары, хайгаараары, ылгалынбилиндирери, адалгазын ,бижилгезин быжыглаары. А.Алдын-оол «Бодуң номчу», Кызыл, 1999ч., ар.36-37.	Өөренип эрткен үжүктөрүн катаптаар, үннерден слогтар, слогтардан сөстер тургустурар. [т], [д] деп үннерлиг сөстөрни сөзүглелдин иштинден тып өөренир, оларның адалгазын ылгап, дыңнап, шын адаар, <i>Tm, Dd</i> кирген сөстөрни номчуур, бижиир. Номчаан чүүлүнге хамаарыштыр айтырыгларга харыылаары, утказын сактыпчугаалаадыры. Сөзүглелде чүнүң дугайында чугаалап турарын билиндирери.	1		
23.	Билбеспейге дузалаш.	[п] деп үн сөстүң эгезинге, ортузунга, сөөлүңге турда адалгазын хайгаараар, номчуур болгаш бижи-	[п] деп үн сөстүң эгезинге, ортузунга, сөөлүңге турда адалгазын хайгаараар, номчуур болгаш бижи-	Сөзүглелде домактарны, до-		

			ирин быжыглаар.	мактарда сөстөрни, сөстөрдө слогтарны болгаш үннерни санаары. Сөзүглелде чүнүң дугайында чугаалап турарын билиндирери.		
24.	Дыыжы кулак. Баларда пага.	[б], [п] деп үннерниң үжүктери кирген сөстөрниң баштайгы үннерин дыңнаары, хайгаараары, ылгалынбилиндирери, адалгазын, бижилгезин быжыглаары. А.Алдын-оол «Бодуң номчу», Кызыл, 1999ч., ар.24.	Өөренип эрткен үжүктөрин катаптаар, үннерден слогтар, слогтардан сөстөр тургустурар. [б], [п] деп үннерлиг сөстөрни сөзүглелдин иштинден тып өөренир, оларның адалгазын ылгап, дыңнап, шын адаар. <i>Бб, Пп</i> кирген сөстөрни номчуур, бижиир. Номчаан чүүлүңге хамаарыштыр айтырыгларга харыылаары, утказын сактып чугаалаадыры. Сөзүглелде чүнүң дугайында чугаалап турарын билиндирери.			
25.	Коң-коң! Коңга этти!	[н], [ң] деп үн сөстүн ортузунга, сөөлүңге турарын билиндирер, номчуур болгаш бижи-	<i>Н</i> деп үннүн үжүүнүн бижиик-ке туружун хайгаараары, шын ададыры, номчудары, бижидери. Номчаан чүүлүңге хамаарыштыр айтырыгларга			

			ирин быжыглаар. А.Алдын-оол «Бодун номчу», Кызыл, 1999ч., ар.25.	харыылаары, утказын сактып чугаалаадыры. Сөзүглелде чүнүң дугайында чугаалап турарын билиндирери.		
26.	Дыыжы кулак. Тывынгырлар, тывыңарам чээ!	[к], [х], [г] деп үннер- ниң үжүктери кирген сөстөрниң баштайгы үннерин дыңнаары, хайгаараары, ылгалын билиндирери, адалга- зын, бижилгезин быжыглаары. Ч.Доржу, М.Доржу «Тыва уруглар чогаа- лы», Кызыл, 1987ч., ар.20-21.	Өөренип эрткен үжүктөрүн катаптаары. Чоннуң аас чога- алы-биле таныштырып, ты- вызыктарны тыптырып, та- йылбырлап база шингээтти- рери. Номчаан чүүлүнге ха- маарыштыр айтырыгларга харыылаары, утказын сактып чугаалаадыры. Сөзүглелде чүнүң дугайында чугаалап турарын билиндирери.	1		
27.	Дыыжы кулак. Чечектерим саглай, саглай.	[с], [з] деп үннерниң үжүктери кирген сөстөрни дыңнаары, хайгаараары, ылгалын билиндирери, адалга- зын, бижилгезин быжыглаары.	Өөренип эрткен үжүктөрүн катаптаары. Сөзүглелди шын, медерелдиг, аянныг номчуу- ру. Номчаан чүүлүнге ха- маарыштыр айтырыгларга харыылаары, утказын сактып чугаалаадыры. Сөзүглелде чүнүң дугайында чугаалап	1		

			А.Алдын-оол «Бодун номчу», Кызыл, 1999ч., ар.27.	турарын билиндирери. Сөзүглелде домактарны санадыр.		
28.	Дыыжы кулак. Кежээпейлер.	[ж], [ш] деп үннернин үжүктери кирген сөстөрни дыңнаары, хайгаараары, ылгалын билиндирери, адалгазын, бижилгезин быжыглаары. А.Алдын-оол «Бодун номчу», Кызыл, 1999ч., ар.29.	Өөренип эрткен үжүктөрүн катаптаары. Сөзүглелди шын, медреселдиг, аянныг номчууру. Номчаан чүүлүнгө хамаарыштыр айтырыгларга харыылаары, утказын сактыпчугаалаадыры. Сөзүглелде чүнүң дугайында чугаалап турарын билиндирери. Бердинген сөстөрдө үннер, үжүктөр, слогтарны санадыр.	1		
29.	Төрелдерим.	[й] деп үннүн үжүү кирген сөстөрни дыңнаары, хайгаараары, ылгалын билиндирери, адалгазын, бижилгезин быжыглаары. А.Алдын-оол «Бодун номчу», Кызыл, 1999ч., ар.30.	Өөренип эрткен үжүктөрүн катаптаары. Сөзүглелди шын, медреселдиг, аянныг номчууру. Номчаан чүүлүнгө хамаарыштыр айтырыгларга харыылаары, утказын сактып чугаалаадыры. Сөзүглелде чүнүң дугайында чугаалап турарын билиндирери. Словарь ажылы (төрелдерин шын	1		

				адаары).		
30.	Дыыжы кулак. Тыва дылым онзагай үннери.	Ажык үннерни кыска, узун болгаш өк-биле адаар деп ылгаары. Өк- биле адаар ь (кадыг демдектиг) ажык үн- нерлиг сөстөрниң адал- газы, номчулгазы- болгаш шын бижилге- зи.	Өк-биле адаар ь (кадыг демдектиг) ажык үннерлиг сөстөрни кыска болгаш узун адаар ажык үннерлиг сөстер- биле адалгазын деңнеп хай- гаараары, номчудары болгаш шын бижилгезин быжыгла- ары. Бөдүүн үн-үжүк анали- зи. Чурук-биле ажыл, сөзүглел-биле ажыл.	1		
31.	Кажар үжүктөр. Аалчы сөстөр.	Орус дылдан үлегерлэ- эн ь (чымчак демдек), <i>ф, ц, щ</i> деп үжүктөр кирген сөстөрниң адал- газы, бижилгези, номчулгазы. А.Алдын-оол «Бодун номчу», Кызыл, 1999ч., ар.52.	Орус дылдан үлегерлээн ь (чымчак демдек), <i>ф, ц, щ</i> кирген сөстөрниң адалгазын, бижилгезин, номчулгазын быжыглаары. Бөдүүн үн- үжүк анализи. Чурук-биле ажыл, сөзүглел-биле ажыл.			
32.	Кажар үжүктөр. Ее, Ёё, Юю, Яя кирген сөстөр.	Ее, Ёё, Юю, Яя кирген сөстөрни номчууру, бижири, ук үжүктөр- ниң ийи үн илередирин	Ее, Ёё, Юю, Яя кирген сөстөрни номчууру, хай- гаараары, бижири. Номчаан сөзүглелинде чүнү чугаалап-	1		

			билиндирери. А.Алдын-оол «Бодун номчу», Кызыл, 1999ч., ар.50-51	турарын тодардыры, утказын чугаалаары. Бөдүүн үн, үжүк анализи.		
33.	Тыва дыл-дың алфавиди.	Үжүктер чыскаалы. Мария Кыргыз «Алфавит»	Үжүктерни чүге алфавитте чыскаай тургусканын билиндирери. Алфавитти шээжиледирри. А.Алдын-оол «Бодун номчу», Кызыл, 1999ч., ар.83.	Шүлүктү номчууру, утказын-канчаар билип алганын боду чугаалаар. Алфавиттин үжүктеринин дугайында кыска шүлүкчүгөштер чугаалаары. Бердинген сөстөрни, кижилер аттарын алфавит ёзугаар чыскаары.	1	М.Кыргыз «Бүзүрел, ынакшыл, идегел», ООО «Тываполиграф», 2021ч., ар.100.

БАШКЫЛАРНЫҢ КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ!

1). 2-4 класстарга чамдык кичээлдерге номчуур материалдар кылдыр 2-3 чогаалдарны календарь-тематиктиг планнаашкында киирген. Ол чогаалдарны кичээл дургузунда шуптузун номчудуп, сайгарары албан эвес – класстар уругларның деңгелин база дараазында кичээлде планы көрүп тургаш, кичээлге номчударын болгаш бажыңга боду номчуур кылдыр бээрин башкы шилип алыр.

2). Чугаа сайзырадылгазының чогаадыглар бижиир кичээлдеринин кол сорулгазы – уругларга аас-биле *харылзаалыг чугаа* (чогаадыг) *тургустургаш*, тургускан чугаазын домактарның аразында харылзааларын сагып тургаш, чазыг чокка кыдыраашка *бижидери* болгаш бижиип алган чогаадыының утказын аас-биле *чугааладыры* болур. Ындыг

болганда ол кичээлдерде бердинген чогаалдарны сайгарары албан эвес, оларны кичээлдин темазынга дүүштүр уругларның хөөнүн, угаан ажылын угландыраары-биле кичээл эгезинде кыска үе дургузунда номчуда кааптар кылдыр берген чогаалдар болуп турар.

2 класс

Чылда - 34 шак, неделяда - 1 шак.

№	Программаның кезээ	Өөренир темалары	Шингээдир болгаш катаптаар билиглери	Өөредилгениң ажил-чорудулгазы	Шагы	Хүнү, айы	Чогаалдарның айтылгалары
1.	Экии, школа!	«Ном», «Өөреникчээ» Степан Сарыг-оол.	Номнуң ады, автору, допчузу.	Чаа өөредилге номнары (ажылчын кыдырааштары-биле) таныжылга. Үжүктерни катаптаары. Номчууру, башкының чугаазын дыңнап өөренири. Чаа билиглер-биле таныжылга. Словарь ажылы.	1		С.Сарыг-оол «Өңнүктеривис», Кызыл, 1971ч., ар.30, 31. Сайт: https://chukovka17.ru
2.	Чогаал-деп чүл? Чогаалчы деп?	К.Ушинский «Дөргүн иштинде уруглар»	Чогаалчы, автор, чогаал. Авторлуг тоол. Номнуң ады,	Чаабилеглер-биле таныжылга. Номчууру, башкының чугаазын дыңнап өөренири. Номда	1		1).К.Ушинский «Эмлик-Ой», Кызыл, 1976ч., ар.20. Сайт:

	пкы-мыл?	(В.Б.Монгуштуң очулгаты).	допчузу.	даалгаларны болгаш башкының айтышкынарнын күүседери. Словарь ажылы.			https://chukovka17.ru
3.	Тыва чоңуң, тыва дылың, тыва чериң – ожуңуң үш дажы.	М.Кыргыз «Тывам» Анчымаа Хертек «Үш ыдык дөзүм» Ч.Кара-Күске «Таңды-Тыва төлү мен»	Шүлүк. Кожаланчак аянажылга. Чергелешкек аянажылга.	Чаа билиглер-биле таныхтары, оларны быжыглаары. Номчууру, башкының чугаазын дыңнап өөренири. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкынарнын күүседери. Словарь ажылы.	1		1).М.Кыргыз «Бүзүрел, идегел, ынакшыл», Кызыл, 2021ч., ар.3. Сайт: https://chukovka17.ru 2).А.Хертек «Ыдык күзел», Кызыл, 2019ч., ар.39. 3). https://m.vk.com/club139461761?act=enter&hash=dafb4477340da4ee02&from=feed
4.	Бижимел чугаа сайзырадылгазы.	Чогаадыг «Бодумнуң дугайымда»		Аас-биле айтырыглар ёзугаар бердинген сөстөр-ни ажыглап бодунуң дугайында таарыштырар таблицаларга даянып, кыска харылзаалыг чугаа тургузары болгаш бижик-демдектерин сагывышаан,	1		

				бижири.			
5.	Шагның эргилдези. Күс.	С.Сарыг-оол «Улуг-Хемим» М.Кыргыз «Белен сен бе?»	Шүлүк. Кожаланчак аянажылга. Чергелешкек аянажылга.	Билиглерни катаптаары, быжыглаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айттышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1		1).Н.С.Конгар, Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа» / эге школаның 3-кү клазынга өөредилге ному, Кызыл, 2006ч., ар.33. 2).М.Кыргыз «Бүзүрел, идегел, ынакшыл», Кызыл, 2021ч., ар.11. Сайт: https://chukovka17.ru
6.		Тюлюш Кызыл-оол «Комбайн» Ойдан-оол Хөвөңмей «Картофель»	Шүлүк. Кожаланчак аянажылга. Чергелешкек аянажылга.	Билиглерни катаптаары, быжыглаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айттышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1		Н.С.Конгар, Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа. Эге школаның 3-кү клазынга өөредилге ному», Кызыл, 2006ч., ар.38, 41.
7.	Кижиду-стун	Аваа Монгуш «Ногаан тооруктуг пөш»	Чечен чугаа. Шүлүк. Чогаалдың киржик-	Чаа билиглер-биле таныжылга, оларны быжыглаары. Номчууру. Номда даалгаларны	1		1).Аваа Монгуш «Бодалдарым илерели», Кызыл, 2006ч., ар.23. Сайт:

	төлү.	(үзүндү). М.Рамазанова «Шивижи- геш»	чилери. Эпитет.	болгаш башкының ай- тышкындарын күүседи- ри. Словарь ажылы.			https://chukovka17.ru 2).М.Рамазанова «Дээрде кокпа», Кы- зыл, 1989ч., ар.8. Сайт: https://chukovka17.ru
8.	Киж – бойдус- туң төлү.	М.Эргеп «До- луглуг болур»	Эпитет.	Чаа билиглер-биле та- ныжылга, оларны быжыглаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының ай- тышкындарын күүседи- ри. Словарь ажылы.	1		Н.С.Конгар «Класстан дашкаар номчулга. 3 кл.», Кызыл, 2005ч., ар.122.
9.	Бижимел чугаа сайзыра- дылгазы.	Чогаадыг «Арга кирге- нивис»	Тоожуушкун- нуг чогаадыг- бижидери.	Чогаадыгның адының утказынга дүүшкек болу- рун билиндирери. Аас- биле чурукка айтырыглар ёзугаар бердинген сөстөр- ни ажыглап харылзаалыг чугаа тургузары. Айты- рыгларга даянып чогаа- дыг бижири. Домак эге- зинге улуг үжүк ажыглаа- рын, төнчүзүнгө улугсек- ти салырын катаптаары.	1		

10.	Хайыра- лыг авай.	Кара-кыс Мунзук «Ка- ды чор сен, авай». Мариам Рама- занова «Авам». Каң-оол Чульдум «Кежээ болуп өзер мен»	Шүлүк. Аян- нажылга. Эпи- тет.	Билиглерни быжыглаары, катаптаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының ай- тыышкыннарын күүсе- дири. Словарь ажылы.	1		1).Р.Кенденбиль «Ча- стың аялгалары», Кы- зыл, 1969ч., 2).М.Рамазанова «Дээрде кокпа», Кы- зыл, 1989ч., ар.22. Сайт: https://chukovka17.ru 3).К.Чульдум «Тос ак сөңүм», Кызыл, 2003ч., ар.78. Сайт: https://chukovka17.ru
11.	Тыва улустуң тоолда- ры.	«Алдан ала чылгылыг Алаадай-Мер- ген» Тыва улустуң то- олу.	Улустуң аас чогаалы. Аасчогаал. То- ол. Тоолдарның уран сөзү.	Чаа билиглер-биле та- ныжылга. Номчууру. То- олдарның уран сөзүн хай- гаараары. Номда даалга- ларны болгаш башкының айтыышкыннарын күүсе- дири. Словарь ажылы.	1		Н.С.Конгар «2-3 клас- старга класстан даш- каар номчулга», Кы- зыл, 1995ч., ар.53. Сайт: https://chukovka17.ru
12.		«Өскүс-оол» Тыва улустуң тоолу.	Улустуң аас чогаалы. Аасчогаал. То- ол. Тоолдарның	Билиглерни катаптаары, быжыглаары. Номчууру. Тоолдарның уран сөзүн хайгаараары. Номда да- алгаларны болгаш баш-	1		«Алдын кушкаш», /уругларга тоолдар/, Кызыл, 2002ч., ар.151. Сайт:

			уран сөзү.	кының айтышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.			https://chukovka17.ru
13.		«Эки-Бора аьттыг Бапыыдай». Тыва улустун тоолу.	Улустун аас чогаалы. Аасчогаал. Тоол. Тоолдарнын уран сөзү.	Билиглерни катаптаары, быжыглаары. Номчууру. Тоолдарнын уран сөзүн хайгаараары. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1		Н.С.Конгар «2-3 класстарга класстан дашкаар номчулга», Кызыл, 1995ч., ар.186. Сайт: https://chukovka17.ru
14.	Шаг-нынэрги лдези. Кыш.	Л.Чадамба «Терекчигеш». М.К.Өлчей-оол «Хөөрээрниң чугаалары. Кышкы негей»	Чурумалдыг сөзүглел. Эпитет. Деңнелге. Диригжидилге.	Чаа билиглер-биле таныжылга, быжыглаашкын. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1		1).О.К.Саган-оол, Л.Б.Чадамба «Роман, тоожулар, уругларга тоожу, чечен чугаалар, шүлүктөр», Кызыл, НШХИ, 2019ч., ар.629. Сайт: https://chukovka17.ru 2).Ч.Доржу, М.Доржу «Тыва уруглар чогаалы», Кызыл, 1987ч., ар.202.

15.		С.Сүрүң-оол «Кыш дүшкен» Л.Чадамба «Ивижилер»	Чурумалдыг сөзүглел. Тоо- жуушкуннуг сөзүглел. Эпи- тет. Деңнелге. Диригжидилге.	Билиглерни катаптаары, быжыглаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының ай- тыышкыннарын күүседи- ри. Словарь ажылы.	1		1).С.Сүрүң-оол «Ба- штайгы ном», Кызыл, 1952ч., ар.83. Сайт: https://chukovka17.ru 2). Н.С.Конгар, Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа. Эге кшоланың 3-кү клазынга өөре- дилге ному», Кызыл, 2006ч., ар.93.
16.	Бижимел чугаа сайзыра- дылгазы	Чогаадыг «Кыжын чуңгуга». Е.Танова «Чуңгуда» (чаштар ыры- зы – сайга- рылга чокка чүгле ном- чуур).	Сериялыг чу- руктарга болгаш сөстөр- ге даянып тоо- жуушкуннуг харылзаалыг чугаа тургуза- ры болгаш би- жири.	Аас-биле сериялыг чурук- тарга, бердинген сөстөргө даянып чугаа тургузары, тургускан чугааны чогаа- дыг кылдыр бижири. Домак эгезинге улуг үжүк ажыглаарын болгаш төнчүзүңге улуг секти са- лырын катаптаары.	1		Е.Танова «Хемчиктин хүнү», Кызыл, 1980ч., ар.92. Сайт: https://chukovka17.ru
17.	Чеди чүзүн малы-	А.Ондар «Аал малы: хой, өшкү», «Аал малы: инек,	Эпитет. Ди- ригжидилге.	Билиглерни быжыглаары. Номчууру. Номда даалга- ларны болгаш башкының айтыышкыннарын күүсе-	1		1).«Башкы» сеткүүлү, №2, 2014ч., ар.47. 2). А.Салчак «Даглыг

	майны.	сарлык». Аяс Салчак «Болчатылыг Бора-Тейже».		дири. Словарь ажылы.			чуртум оглу мен», Кызыл, КЭУПО «Аныяк», 1998ч., ар.36. Сайт: https://chukovka17.ru
18.	Чеди чүзүн малы-майны.	А.Ондар «Аал малы: теве, иви», «Аал малы: аът». Х.Ленов «Чашта чараш»	Эпитет. Диригжидилге.	Билиглерни быжыглаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1		1).«Башкы» сеткүүлү, №2, 2014ч., ар.47. 2).Л.Хертек «Чашта чараш», Кызыл, 2021ч., ар.17.
19.	Ак чолдуг шагаам.	Оюн-маргылдаа: «Дүрген-дүрген дүрген-чугаа дүргектелип турар болзун».	Улустун аас чогаалы. Үлгер домактар, тоолчургу чугаа, узунтыныш, тывызык, дүрген чугаа.	Шагаа байырлалы – тыва чоннун ыдыктыг, хүндүлүг байырлалы дээрзин уругларга билиндирер. Ада-өгбелерниң ёзу-чаңчылдары болгаш оюннары-биле таныштырары. Улуг туралыг болбазынга кижизидер.	1		ГАОУ ДПО (ПК) С ТГИПиПКК «Сборник методических материалов республиканского конкурса «Стандарты в действии. Мой лучший урок», Кызыл, 2015г., стр.21.
20.	Чугаа сайзырадылгазы.	«Өг-бүлеге шагаалааны-выс» деп про-	«Өг-бүлеге шагаалаанывыс» деп проекттин	Самбыра баарынга хариылап билирин сайзырадыры. Чугааның утка-	1		

	Бистин проекти-вис.	ект.	камгалалы.	зын болгаш дес-дараалаш-каан сагып, бодунуң бодалын илередип билири.			
21.	Февраль 23 – Адачурт камгалакчыларының хүнү.	Мария Кыргыз «Солдат боор мен. «Тыва – Адачурттуң улуг дайынында».	Диалог. Монолог.	Чаа билиглер-биле таныжылга, оларны быжыглаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседери. Словарь ажылы.	1		1).М.Кыргыз «Эреспей», Кызыл, 2022ч., ар.46. 2).В.Биче-оол, К.Шактаржык «Тыва дугайында чугаалар. 4 класска номчулга ному», Кызыл, 1981ч., ар.26, 28.
22.	Бижимел чугаа сайзырадылгазы.	Чогаадыг «Мээң авам» / «Мээң кырган-авам» (боттары шилип алыр).	Чурумалдыг чогаадыг бижидери. Чогаадыгның адының утказынга дүүшкээ.	Чурукка, айтырыгларга болгаш бердинген сөстөргө даянып чугаатургузары болгаш бижири. Өөрөнгө дүрүмнерин сагыыры.	1		
23.	Арыг-силиг – кадык-шылдыңүнде-	«Мойдодыр». К.Чуковский (Мария Кыргызтың очулгазы).	Авторлуг тоол. Очулга. Диригжидилге.	Чаа билиглер-биле таныжылга, катаптаашкын. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүсе-	1		М.Кыргыз «Эреспей», Кызыл, 2022 ч., ар 56, 83.

	зи-ни.			дири. Словарь ажылы.			
24.	Шагның эргилдези. Час.	«Болганчок-ла каас болур» Ч.Кара-Күске. Саая Таспай «Кызыл-Хөрек».	Эпитет. Деңнелге.	Билиглерни катаптаары, быжыглаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1		1).Ч.Кара-Күске «Чыжырганам», Кызыл, 2021ч., ар.30. 2).Саая Таспай «Адыг оглу», Кызыл, 2002ч., ар.6. Сайт: https://chukovka17.ru
25.		К.Ушинский «Хайгыылчы арылар». Л.Чадамба «Час»		Билиглерни быжыглаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1		1).К.Ушинский «Эмдик-Ой», Кызыл, 1976ч., ар.3. Сайт: https://chukovka17.ru 2).Л.Чадамба «Чогаалдар чыындызы» /шүлүктөр, проза чогаалдары, Кызыл, 1978ч., ар.138. Сайт: https://chukovka17.ru
26.	Бистин бичии өңнүкте-	С.Сүрүң-оол «Ак-Мойнак». Ч.Кара-Күске	Тоожуушкун-нуг сөзүглелди кезектерге ча-	Чаа билиглер-биле таныжылга, быжыглаашкын, катаптаашкын.	1		1). Н.С.Конгар «2-3 класстарга класстан дашкаар номчулга»,

	ривис.	«Хүнээрэк».	рары, утказын чугаалаары.	Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтыышкыннарын күүседери. Словарь ажылы.			Кызыл, 1995ч., ар.48. Сайт: https://chukovka17.ru 2).Ч.Доржу, М.Доржу «Тыва уруглар чогааалы», Кызыл, 1987ч., ар.214.
27.	Бижимел чугаа сайзырадылгазы.	Чурумалдыг чогаадыг «Мээң өңнүүм» «Мээң күзелим»	«Мээң өңнүүм» (бодунуң азы-рал амытаны-ның дугайын-да) азы «Мээң күзелим» (кандыг амытан азыраксаары-ның дугайында) чогаадыг бижидери (уруг боду шилип алыр).	Дөзевилел ёзугаар бодунуң сөзүглелин бердинген сөстөрни ажыглап харылзаалыг чугаа тургузары. Айтырыгларга даянып чогаадыг бижиири. Домак эгезинге улуг үжүк ажыглаарын болгаш төнчүзүнге улуг секти салырын катаптаары.	1		
28.	Төрээн черимче аян-	«Дуза дилээн адыг», «Дошпурлу-	Улустуң аас чогааалы. Тоолчургу чу-	Чаа билиглер-биле таныжылга. Номчууру. Номда даалгаларны	1		ТДЛБТЭШИ «Тыва улустуң мифтери болгаш тоолчургу чу-

	чорук.	урлаан адыг». Улус-туң толчургу чугалары.	гаа.	болгаш башкының айтышкын-нарын күүседире. Словарь ажылы.			гаалары», Кызыл, 1995 ч., ар 55, 57. Сайт: https://chukovka17.ru
29.	Күш-ажыл кижини каастаар.	И.Бадра «Бүрүлөр»	Авторлуг чогаал. Чечен чугаа.	Билиглерни катаптаары, быжыглаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1		Н.С.Конгар «2-3 класстарга класстан дашкаар номчулга», Кызыл, 1995ч., ар.15. Сайт: https://chukovka17.ru
30.	Чугаа сайзырадылгазы. Бистиң проективис.	«Улустуң аас чогаалының биче хевирлери» (тывызыктар, үлегер домактар, көгүдүглер, оюн үдээн чугаалар, кожамыктар).	Улустуң аас чогаалының биче хевирлери: тывызыктар, үлегер домактар, көгүдүглер, оюн үдээн чугаалар, кожамыктар.	Кылып алганы проектизин эштериниң мурнунга чугаалап көргүзери. Номчууру, эштериниң чугаазын кичээнгейлиг дыңнаары, айтырыглар салып, немелделер бээри.	1		
31.	Эжешкилер найыралы	Е.Танова «Найырал»		Билиглерни катаптаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүсе-	1		Н.С.Конгар «Класстан дашкаар номчулга. 3 кл.», Кызыл, 2005ч., ар.168.

	эртине дагны тургузар.			дири. Словарь ажылы.			
32.		В.Эренчин «Ийи өңнүк»		Билиглерни катаптаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтыышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1	.	Н.С.Конгар «2-3 класстарга класстан дашкаар номчулга», Кызыл, 1995ч., ар.164. Сайт: https://chukovka17.ru
33.	Шаг-ныңэрги лдези. Чай.	Л.Чадамба «Каас үе». М.Рамазанова «Чайның чөөгү».	Шүлүк, аян-нажылга, эпигет, деңнелге, бойдус чурумалы (пейзаж).	Билиглерни катаптаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтыышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1.		1).О.К.Саган-оол, Л.Б.Чадамба «Роман, тоожулар, уругларга тоожу, чечен чугаалар, шүлүктөр», Кызыл, НШХИ, 2019ч., ар.680. Сайт: https://chukovka17.ru 2).М.Рамазанова «Дээрде кокпа», Кызыл, 1989ч., ар.26. Сайт: https://chukovka17.ru
34.		Л.Чадамба «Бистиң огородувус».		Катаптаашкын кичээли. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтыышкыннарын күүсе-	1		Н.С.Конгар «Класстан дашкаар номчулга. 3 кл.», Кызыл, 2005ч.,

				дири. Словарь ажылы.			ар.188.
--	--	--	--	----------------------	--	--	---------

3 класс

Чылда - 34 шак, неделяда - 1 шак.

№	Программаның кезээ	Өөренир темалары	Шиңгээдир болгаш катаптаар билиглери	Өөрөдилгениң ажил-чорудулгазы	Шагы	Хүнү, айы	Чогаалдарның айтылгалары
1.	Тыва чонун, тыва дылың, тыва чериң – ожуунуң үш дажы.	М.Алдын-оол «Тыва чүдөн эгелээнил?»	Чогаалдың хевирлери (жанрлары): шүлүк, шүлүглел (ниититаныжылга), чечен чугаа, тоол, тоожу, басня.	2-ги класска өөрөнгениң катаптаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айттышкынарны күүседири. Словарь ажылы.	1		1). https://vk.com/wall-42729401_3028
		О.Саган-оол «Малчын арат Сандыйның чугаазы»					
2.		Л.Чадамба «Тожу быры».	Шүлүк. Рифманың хевирлери	Чаа билиглер-биле таныжылга, катаптаашкын,	1		1).Л.Чадамба «Чогаалдар

		«Азас»	(Аянажылганың хевирлери). Строфа. Куплет.	быжыглаашкын. Номчууру. Номда далгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседире.			чыындызы» /шүлүктөр, проза чогаалдары, Кызыл, 1978ч., ар.106. Сайт: https://chukovka17.ru 2).А.Алдын-оол «Диктантылар болгаш эдертиглер чыындызы», Кызыл, 1988ч., ар.189.
3.		А.Хертек «Тостаңды», «Кырган-авам ырызы», «Төрээн черимге йөрээл» Л.Чадамба «Бай-Тайга»	Улустуң аас чогаалы, улустуң ырызы, йөрээл (эки чүве күзээшкинин илереткен кыскаас чогаалы), аянажылга.	Чаа билиглер-биле таныжылга, катаптаашкын. Номчууру. Номда далгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1		1).Анчымаа Хертек, «Өгбе чагы», Кызыл, 2017ч., ар.27, 30, 136. Сайт: https://chukovka17.ru 2).Л.Чадамба

							«Чогаалдар чыындызы», Кызыл, 1978ч., ар.70. Сайт: https://chukovka17.ru
4.	Шагның эргилдези. Күс.	Октябрь Туң-оол «Күзүн» К.Ушинский. «Көдээге күс»	Бойдус чурумалы (пейзаж). Чечен чугаа. Эпитет.	Катаптаашкын, быжыглаашкын. Номчууру. Номда далгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1		1-2).Н.С.Конгар «Класстан дашкаар номчулга. 3кл.», Кызыл, 2005ч., ар.136, 137. 3). Н.С.Конгар, Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа. Эге школаның 3-кү клазынга өөредилге ному», Кызыл, 2006ч., ар.35.
5.		Л.Толстой «Куулар» Аваа Монгуш	Бойдус чурумалы (пейзаж). Чечен чугаа. Эпитет.	Билиглерни быжыглаары, катаптаары. Номчууру. Номда далгаларны болгаш баш-	1		1).Н.С.Конгар «Класстан дашкаар номчулга. 3

		«Бойдустун чая- лгазы»		кының айтышкынна- рын күүседире. Словарь ажылы.			кл.», Кызыл, 2005ч., ар.141. 2).Аваа Мон- гуш «Са- гыжымның саймааралы» Кызыл, 2015ч., ар.47. Сайт: https://chukovka 17.ru
6.	Бижимел чугаа сай- зырадыл- газы.	Чогаадыг «Алдын күс» Л.Чадамба «Ду- руяалар» (сайга- рылга чокка чүгле номчуур).	Чурумалдыг сөзүглел.	Чурукка, айтырыгларга болгаш бердинген сөстөргө даянып чу- гаатургузары болгаш бижири. Башкының удуртулгазы-биле кезек- тергеаттар тыпсып (эге- лер), план тургузары. Өөрөнгөн дүрүмнерин сагыыры.	1		О.К.Саган-оол, Л.Б.Чадамба «Роман, то- ожулар, уругларга тоо- жу, чечен чуга- алар, шүлүк- тер», Кызыл, НШХИ, 2019 ч., ар 689. Сайт: https://chukovka 17.ru
7.	Өөренип	Э.Кечил-оол «Үндүр имнедип-	Чогаалдың хе- вирлери (жанрла-	Билиглерни быжыгла- ары. Номчууру. Номда	1		Н.С.Конгар «2- 3 класстарга

	өөрөн.	кен»	ры): шүлүк, шүлүглел (ниититаныжылга), чечен чугаа, тоол, тоожу, басня.	даалгаларны болгаш башкының айтышкынарын күүседире. Словарь ажылы. Сөзүглелди башкының удуртулгазыбиле кезектерге чарары, оларга аттар тыпсыры (эгелер).			класстан дашкаар номчулга», Кызыл, 1995ч., ар.44. Сайт: https://chukovka17.ru
8.		«Горькийниң номну канчаарномчуп чорааны» Максим Горький. М.Горькийниң оглунга чагаазы. Л.Чадамба «Номну канчаар эдилээрил»	Чогаалдын хевирлери (жанрлары): шүлүк, шүлүглел (ниититаныжылга), чечен чугаа, тоол, тоожу, басня.	Билиглерни быжыглары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкынарын күүседире. Словарь ажылы.	1		1).Н.С.Конгар «Класстан дашкаар номчулга. 3 кл.», Кызыл, 2005ч., ар.79. 2).Л.Чадамба «Чогаалдар чыындызы» /шүлүктөр, проза чогаалдары, Кызыл, 1978ч., ар.132. Сайт: https://chukovka17.ru

9.	Чугаа сайзырадылгазы. Бистин проективис.	Номнар, номнар, номнар.	Янзы-бүрү номнар дугайында билиглер: өөредилге ному, уранчечен чогаал ному, словарьлар, справочник, энциклопедия дугайында ниити билиг-биле таныштырар. Номнуң кезектери: аттыг арны, аннотациязы, уткалыг кезээ, допчузу, иллюстрациялары.	Кылып алганы проектизин эштериниң мурнунга чугаалап көргүзери. Номчууру, эштериниң чугаазын кичээнгейлиг дыңнаары, айтырыглар салып, немелделер бээри.	1.		
10.	Кижиге – бойдустун төлү.	М.Кенин-Лопсан «Буга суунуң хомудалы»	Диригжидилге. Чогаалдың маадыры (киржикчизи).	Чаа билиглер-биле таныжылга, быжыглаашкын. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкынын күүседери. Словарь ажылы. Чогаалдың кол утказын, темазын,	1		Н.Конгар «Класстан дашкаар номчулга ному. 3 класс», Кызыл, 2005ч., ар.112.

				киржикчилерин болгаш чүү чүвеге өөредип турарын тодарадыры.			
11.		А.Хертек «Оран кежи», «Куруглаан аңчының чалбары.	Тоожуушкуннуг чугаа. Улустуң аас чогаалы, чалбарыг (тайгатаңды ээлеринден, бурганнардан дилег илеткен кыска чогаалы).	Чаа билиглер-биле таныжылга, быжыглаашкын. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкынарнын күүседери. Словарь ажылы. Чогаалдың кол утказын болгаш темазын тодарадыры, план ёзугаар утказын чугаалаары.	1		Анчымаа Хертек, «Өгбе чыгы», Кызыл, 2017ч., ар.33. Сайт: https://chukovka17.ru
12.	Бижимел чугаа сайзырадылганы.	Чогаадыг «Тывалар чүге аржааннаарынга ынагыл?»	Угаап бо-даашкынныг сөзүглел тургузуп чугаалаары болгаш бижири.	Чурукка, айтырыгларга болгаш бердинген сөстөргө даянып чугаатургузары болгаш бижири. Өөрөнгөн дүрүмнерин сагыыры.	1		
13.	Мөзү-бүдүш.	И.Крылов «Каарган болгаш Дилги», «Пага болгаш Шары»,	Басня, дыл-домааның онзагайы (элдээртиг), киржикчилери.	Чаа билиглер-биле таныжылга, быжыглаашкын. Басняның киржикчилерин, дыл-	1		И.А.Крылов «Каарган болгаш дилги», Кызыл, 1953ч.,

		«Аспан болгаш Кымыскаяк» (Басня).	Диригжидилге.	домааның онзагайын (элдээртип чугаалаары) хайгаараары. Словарь ажылы. Чогаалдың кол бодалын, темазын болгаш чүү чүве ге өөредип турарын тодарадыры.			ар.5, 8, 19. Сайт: https://chukovka17.ru
14.	Бижимел чугаа сайзырадылганы.	Чогаадыг «Адаиевискес дузавыс». Л.Чадамба «Мээң ажылым».	Тоожуушкуннуг чогаадыг бижидери.	Шүлүктүң темазын, кол бодалын, чүү чүвеге өөредип турарын тодарадыр. Чурукка, айтырыгларга болгаш бердинген сөстөргө даяныпчугаа тургузары болгашбижири. Башкының удуртулгазы-биле кезектерге аттар тыпсып (эгелер), план тургузары. Өөрөнгөн дүрүмнерин сагыыры.	1		Л.Чадамба «Чогаалдар чыындызы» /шүлүктөр, проза чогаалдары, Кызыл, 1978ч., ар.122. Сайт: https://chukovka17.ru
15.	Шагның эргилдези. Кыш.	С.Сүрүң-оол «Туман». Георгий Скре-	Чечен чугаа. Бойдус чурумалы (пейзаж). Эпитет.	Билиглерни быжыглары, катаптаары. Номчууру. Номда далгаларны болгаш баш-	1		1).С.Сүрүң-оол «Баштайгы ном», Кызыл, 1952ч., ар.83.

		<p>бицкий «Баштайгы хар»</p> <p>Л.Чадамба «Хаакчыга».</p>		<p>кының айтышкынардын күүседири. Словарь ажылы.</p>		<p>Сайт: https://chukovka17.ru</p> <p>2).О.К.Саган-оол, Л.Б.Чадамба «Роман, тоо-жулар, уругларга тоожу, чечен чугалар, шүлүктөр», Кызыл, НШХИ, 2019ч., ар.691. Сайт: https://chukovka17.ru</p>
16.	Бижимел чугаа сайзырадылгазы.	<p>Чогаадыг «Кышкы бойдус»</p> <p>М.Кенин-Лопсан «Харжыгаш»</p>	<p>Чурумалдыг чогаадыг бижидери.</p>	<p>Чурукка, айтырыгларга болгаш бердинген сөстөргө даянып чугаатургузары болгаш бижири. Башкының удуртулгазы-биле кезектерге аттар тыпсып (эгерлер), план тургузары. Өөрөнгөн дүрүмнерин</p>	1	<p>Н.С.Конгар, Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа. Эге школаның 3-кү клазынга өөредилге ному», Кызыл, 2006ч., ар.93.</p>

				сагыбыры.			
17.	Улустуң аас чогаалы. Тоолчургу чугаалар.	«Аза караан мегелээн», «Кажык болгаш довук».	Улустуң аас чогаалы. Тыва улустуң тоолчургу чугаалары (мифтери). План.	Тыва чоннуң чаңчылдары, бурунгу чүдүлгесүзүү-биле таныжылга, оларның утказын билиндирери. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкынарнын күүседери. Словарь ажылы. Чогаалдың кол утказын, темазын болгаш чүү чүвеге өредип турарын тодарадыры, 2-ги мифти кезектерге чаргаш, план тургузары, номчаанын сактып чугаалаары.	1		ТДЛБТЭШИ «Тыва улустуң мифтери болгаш тоолчургу чугаалары», Кызыл, 1995ч., ар.31, 38. Сайт: https://chukovka17.ru
18.	Улустуң аас чогаалы. Тоолчургу чугаалар.	«Чиктиг аң», «Элдептиг аң».	Улустуң аас чогаалы. Тыва улустуң тоолчургу чугаалары (мифтери). План.	Тыва чоннуң чаңчылдары, бурунгу чүдүлгесүзүү-биле таныжылга, оларның утказын билиндирери. Номчууру. Словарь ажылы. Чогаалдың кол утказын, темазын болгаш чүү чүвеге өре-	1		ТДЛБТЭШИ «Тыва улустуң мифтери болгаш тоолчургу чугаалары», Кызыл, 1995ч., ар.56-57. Сайт:

				дип турарын тодарадыры, 1-ги мифти кезектерге чаргаш, план тургузаны, номчаанын сактып чугаалаары.			https://chukovka17.ru
19.	Тыва чоннуң бурунгу ёзулалдары.	<p>Анчымаа Хертек «От чаячы»</p> <p>«Хөне-Саваа» (улустуң тоолу) Алёна Очур-оолдуң дыңнап бижээни-биле.</p> <p>А.Монгуш «Хүндүлээчел тыва чонум»</p>	Улустуң чаңчылдары, ёзулалдары.	Тыва чоннуң бурунгу чаңчылдары, ёзулалдары-биле таныжылга, оларның утказын билиндирери. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкынарын күүседире. Словарь ажылы.	1		<p>1). А.Хертек «Өгбе чагыы», Кызыл, 2017ч., ар.17-19. Сайт: https://chukovka17.ru</p> <p>2). «Одагда чыыш» / «Мөңгүлек» чечен чогаал-хөгжүм катыжышкынының киржикчилериниң чогаалдар чыындызы/ Кызыл, 2001ч., ар.17.</p> <p>3).Аваа Монгуш «Бодалда-</p>

							рым илерели», Кызыл, 2006ч., ар.208. Сайт: https://chukovka17.ru
20.	Чугаа сайзырадылгазы. Бистин проективис.	Шагаа чеми. Делгер-оол Ооржак «Тыва чемнер»	Ак чем, саңга өргүүр чем дээжизи, тыва чемнер.	Кылып алганы проектизин эштериниң мурнунга чугаалап көргүзери. Номчууру, эштериниң чугаазын кичээнгейлиг дыңнаары, айтырыглар салып, немелделер бээри.	1		«Тыва уругларчогаалы. 1-ги кезээ», Кызыл, 1996ч., ар.124.
21.	Шагаа ёзулалдары.	«С.Сарыг-оол «Шагаа».	Шагаа ёзулалдары, бүдүү хүн, саң салыр ёзулал, кактаныры, чолукшууру.	Тыва чоннуң бурунгу чаңчылдары, ёзулалдары-биле таныжылга, оларның утказын билиндирери. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкынарарын күүседери. Словарь ажылы.	1		Н.С.Конгар, Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа. Эге кшоланың 3-кү клазынга өөредилге ному», Кызыл, 2006ч., ар.106.
22.	Бижимел чугаа сай-	Чогаадыг «Мээң авам» / «Мээң	Чурумалдыг чогаадыг бижидери.	Чурукка, айтырыгларга болгаш бердинген	1		А.Алдын-оол «Диктантылар

	зырадыл-газы.	кырган-авам» (боттары шилип алып). 3.Воскресенская-ныы-биле «Иениң чүрээ» (72 сөс).	Чогаадыгның адының утказын-га дүүшкээ.	сөстөргө даянып чу-гаатургузары болгаш бижири. Өөрөнгөн дүрүмнерин сагыры.			болгаш эдер-тиглер чыындызы», Кызыл, 1988ч., ар.216.
23.	Улустун аас чогаалы. Тоолдар.	«Ак-Сагыш, Кара-Сагыш» Тыва улустун тоолу.	Улустун аас чогаалы. Тыва улустун тоолдары. Хуулгаазынтоолдар. Улустун тоолдарының дыл-домааның онзагайы (эпитеттер, диригжидилгелер, тускай сөстөр).	Чаа билиглер-биле таныжылга, быжыглаашкын. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкына-нарын күүседире. Словарь ажылы.	1		1).ТДЛБТЭШИ «Матпаадыр» /уругларга аасчогаалы/ Кызыл, 1991ч., ар.124. Сайт: https://chukovka17.ru
24.	Улустун аас чогаалы. Тоолдар.	«Балаң-Сеңги» Тыва улустун тоолу.	Улустун аас чогаалы. Тыва улустун тоолдары. Хуулгаазын тоолдар. Тоолдун киржикчилери. Тыва улустун	Чаабилеглер-биле таныжылга, быжыглаашкын. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкына-нарын күүседире. Словарь ажылы. Тыва	1		«Тыва улустун тоолдары./ Тувинские народные сказки», для детей младшего и среднего

			чер-делегей дугайында билиглери.	улустуң чер-делегей дугайында билиглерин хайгаараары (бо оран, алдыы оран, ооң ханы Эрлик-Хаан, азалар, үстүү оран, ооң ээзи Курбусту-Хаан деп билиглерин кысказы-биле таныштырары).			школьного возраста, на двух языках, ОАО «Тываполиграф», Кызыл, 2013ч., ар.34.
25.	Авторлуг тоолдар.	«Черлик куулар» Г.Х.Андерсен. (Э.Мижиттин очулгазы).	Автор. Авторлуг-тоолдар. Тоолдуң киржикчилери. Эпитет, диригжидилге.	Чаа билиглер-биле таныжылга, катаптаашкын, быжыглаашкын. Номчууру. Номда далгаларны болгаш башкының айтышкынарнын күүседире. Словарь ажылы.	1		«Делегейниң тергийн тоолдары»/ тыва уруглар чогаалының антологиязы, 5 том/ Кызыл, 2021ч., ар.4.
26.	Авторлуг тоолдар.	Шарль Перро «Сапыктыг Моортай» (Н.Кууларның очулгазы)	Автор. Авторлуг тоолдар. Эпитет, диригжидилге.	Билиглерни быжыглаары, катаптаары. Номчууру. Номда далгаларны болгаш башкының айтышкынарнын күүседире. Словарь ажылы.	1		«Делегейниң тергийн тоолдары»/ тыва уруглар чогаалының антологиязы, 5 том/ Кызыл, 2021ч.,

							ар.138.
27.	Чугаа сайзырадылгазы. Бистиң проективис.	Тоолдарны деңнээли: тыва улустун тоолу «Алдын кушкаш» болгаш А.Пушкинниң «Балыкчы болгаш алдын Балык дугайында тоолу»	Улустун тоолу, авторлуг тоол, киржикчилери. Хуулгаазын тоолдар. Тоолдар чүү чүвеге өөредип турары.	Кылып алганы проектизин эштериниң мурнунга чугаалап көргүзери. Номчууру, эштериниң чугаазын кичээнгейлиг дыңнаары, айтырыглар салып, немелделер бээри.	1		
28.	Амыдырал болгаш күш-ажыл.	«Хойжулар» Леонид Чадамба. Сергей Пюрбю «Аныяк кадарчылар дугайында ыры».	Чечен чугаа. Чогаалдың маадыры (киржикчизи). Эпитет, диригжилге. Бойдус чурумалы.	Катаптаашкын, быжыглаашкын. Номчууру, ырыны ырлап өөренири. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседери. Словарь ажылы.	1	.	1).Н.С.Конгар «Класстан дашкаар номчулга. 3 кл.», Кызыл, 2005ч., ар.173. 2).Учебное издание А.С.Танов «Музыка для учащихся 7-8 классов средней школы»

29.	Амыдырал болгаш күш-ажыл.	Антон Чехов «Ванька»	Чечен чугаа. Чогаалдың маадыры (киржикчизи). Хаанныг Россия үезинде бөдүүн чоннуң аар-берге амыдыралы, эрге чок чоруунуң, чаш-тарның улуг улус-биле деңге аар ажылының дугайында беседа (кожайлар, хөреңгиттеннер, чалчалар).	Катаптаашкын, быжыглаашкын. Номчуууру. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкын-нарын күүседири. Словарь ажылы. Чоннуң эрткен төөгүзүн Ваньканың салым-чолунуң чижээнге билдирери.	1		Н.С.Конгар «Класстан дашкаар номчулга. 3 кл.», Кызыл, 2005ч., ар.175.
30.	Шагның эргилдези. Час.	Л.Чадамба «Часкы тарылга»	Шүлүк. Рифма. Рифманың хевирлери (Аян-нажылганың хевирлери). Строфа. Куплет.	Чаа билиглер-биле таныжылга, катаптаашкын, быжыглаашкын. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкын-нарын күүседири. Словарь ажылы.	1		Н.С.Конгар, Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа. Эге школаның 3-кү клазынга өөредилге ному», Кызыл, 2006ч., ар.204.
31.	Бижимел чугаа сай-	Чогаадыг «Часкы хүн чылды тотту-	Тоожуушкуннуг чогаадыг бижимел	Чурукка, айтырыгларга болгаш бердинген	1		

	зырадыл-газы.	рар» (чер ажылдары, огород ажылдары, мал ажылы – башкы шилип алыр).	дери. Хереглеп болгу дег сөстөри: тараа шөлү, андазын, чер илири, дырбааш, хүүрек, суггаттыг чер, черни үлдүрээр-тир, чал, чалдар, арык казар, хой кыргыздазы, көр-жең (өдек) казары.	сөстөргө даянып чугаатургузары болгаш бижири. Өөрөнгөн дүрүмнерин сагыыры.			
32.	Тиилелге хүнү.	Т.Кызыл-оол «Кызыгааржының өңнүү»	Чечен чугаа. Чогаалдың маадыры (киржикчизи). Чуртувустуң төөгүзүндө эң берге үе болгаш бүгү чоннуң маадырлыг чоруун билиндирери.	Катаптаашкын, быжыглаашкын. Номчууру. Номда далгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1		Н.С.Конгар, Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа. 3 кл.», Кызыл, 2006ч., ар.255.
33.	Шагның эргилдези. Чай.	Бодуңар эмненип өөрениңер!	Эртем-нептередииникиниң сөзүглел.	Билиглерни быжыглаары, катаптаары. Номчууру. Айыылхалапка таварышканда	1		Н.Коңгар «2-3 класстарга класстан дашкаар номчулга

				дуза чедирер аргарлар-биле таныжылга, айыыл чок чоруктуң дүрүмнери.			ному», Кызыл, 1995ч., ар.134. Сайт: https://chukovka17.ru
34.		С.Таспай «Адыг оглу» Э.Кечил-оол «Баштайгы чаъс»	Түннел кичээл. Чайгы онаалгалар-биле таныжылга.	Номчууру. Чайгы далгалар-биле уругларны таныштырары. Чайгы үеде бодун чурумнуг алдынып, айыыл чок чоруктуң дүрүмнерин сагырын чугаалажыры.	1		1).Саая Таспай «Адыг оглу», Кызыл, 2002ч., ар.3. 2).Э.Ке-чил-оол «Чечектерим», Кызыл, 1993ч., ар.25. Сайт: https://chukovka17.ru

4 класс

Чылда - 34 шак, неделяда - 1 шак.

№	Программаның кезээ	Өөренир темалары	Шиңгээдир болгаш катаптаар билиг-лери	Өөрөдилгениң ажил-чорудулгазы	Шагы	Хүнү, айы	Чогаалдарның айтылгалары
1.	Тыва чонун, тыва дылың, тыва чериң – ожууннун үш дажы.	К.Чульдум. «Мээң Тывам» С.Сүрүң-оол «Тыва чоннун ыры»	Чогаалдың хевирлери (жанрлары): шүлүк, шүлүглел (нити таныжылга), чечен чугаа, тоожу (ниити таныжылга), тоол, басня.	3-кү класска өөрөнгениң катаптаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкын-нарын күүседир. Словарь ажылы.	1		1).Каң-оол Чульдум «Тос ак сөңүм», Кызыл, 2003ч., ар.32. 2).С.Сүрүң-оол «Баштайгы ном», Кызыл, ар.27. Сайт: https://chukovka17.ru
2.		Валерий Шаравии «Төрээн дылынга ынак болуру». Аяс Санчай-оол «Төрээн дылым –	Чогаалдың хевирлери (жанрлары): шүлүк, шүлүглел (ниити таныжылга), че-	3-кү класска өөрөнгениң катаптаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкын-нарын күүсе-	1		1).Н.Коңгар «2-3 класстарга класстан дашкаар номчулга ному», Кызыл,

		алдын аржаан».	чен чугаа, тоожу (ниити таныжыл- га), тоол, басня.	дири. Словарь ажылы.			1995ч., ар.12. Сайт: https://chukovka17.ru 2). https://dzen.ru/a/Yt8uf1yhRXTFVuYD
3.	Шагның эргилдези. Күс.	С.Сүрүң-оол «Сигенчилер» М.Кыргыз «Кеж-ээ күзүм»	Чогаалдың маадыры (киржикчизи). Тоожушкуннуг сөзүглел.	Чаа билиглер-биле таныжылга, катаптаашкын, быжыглаашкын. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкынарын күүседери. Словарь ажылы.	1		1).Н.С.Конгар, Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа. Эге кшоланың 3-кү клазынга өөредилге ному», Кызыл, 2006ч., ар.165. 2).М.Кыргыз «Бүзүрел, идегел, ынакшыл», Кызыл, 2021ч., ар.14. Сайт: https://chukovka17.ru

4.	Бижимел чугаа сай-зырадыл-газы.	Чогаадыг «Сиген кезилдези»/ «Дүжүт ажаалда-зы» (башкы шилип алыр). А.Монгуш «Күстүң хүрү»	Тоожуушкуннуг чогаадыг бижидери. План, чогаадыгның ады, кезектери.	Чурукка, айтырылгарга, бодунуң тургусканы планынга болгаш бердинген сөстөргө даянып чугаа тургузары болгаш бижири.	1		Аваа Монгуш «Сагыжымның саймааралы», Кызыл, 2015ч. Сайт: https://chukovka17.ru
5.	Улустун аас-чогаалының биче хевирлери.	Тыва улустун ко-жамыктары болгаш ырылары.	Улустун аас-чогаалының биче хевирлери. Тыва улустун ко-жамыктары болгаш ырылары-биле таныжылга.	Чаа билиглер-биле таныжылга, катаптаашкын, быжыглаашкын. Номчууру. Номда далгаларны болгаш башкының айтышкынарнын күүседире. Словарь ажылы.	1		Ю.Кюнзегеш «Тыва ко-жамыктар», Кызыл, 2005ч.
6.		Көгүдүглер. Чеченнер чугаазы. Бодалгалыг ты-вызыктар.	Улустун аас-чогаалының биче хевирлери. Көгүдүглер. Чеченнер чугаазы. Бодалгалыг ты-вызыктар-биле таныжылга.	Чаа билиглер-биле таныжылга, катаптаашкын, быжыглаашкын. Номчууру. Номда далгаларны болгаш башкының айтышкынарнын күүседире. Словарь ажылы.	1		1).«Матпаадыр» /уругларга аас чогаалы/ Кызыл, 1991ч., ар.32, ар.71. 2).Каң-оол Чульдум «Тосак сөңүм», Кызыл, 2003ч.,

							ар.66.
7.	Өөренип өөрөн.	М.Эргеп «Хараар Коля»	Чогаалдың маадыры (киржикчизи). Утказын сактып чугаалаары.	Билиглерни быжыглаары, катаптаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1		Н.Коңгар «2-3 класстарга класстан дашкаар номчулга ному», Кызыл, 1995ч., ар.150. Сайт: https://chukovka17.ru
8.	Бистин бичии өңнүктөривис.	К.Кудажы «Чүрек иштинде ок» Ч.Кара-«Күске «Кортуктуң караа көскү» Х.Ленов «Анайларым»	Шүлүк. Рифма. Чогаалдың маадыры (киржикчизи).	Билиглерни быжыглаары, катаптаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседире. Словарь ажылы.	1		1).Н.Коңгар «2-3 класстарга класстан дашкаар номчулга ному», Кызыл, 1995ч., ар.107. Сайт: https://chukovka17.ru 2).Ч.Кара-Күске «Чыжырганам чаагай», Кызыл, 2021ч,

							ар.18. 3). Л.Хертек «Чаптанчыг-байлар», Кызыл, 2021ч., ар.13.
9.	Бижимел чугаа сайзырадылгазы.	Чогаадыг «Ирбиштер чүге ховартааныл?»	Угаап бодаашкынныг чогаадыг бижидери. План, чогаадыгның ады, кезектери.	Угаап бодаашкынныг чогаадыг бижидери. Чурукка, бодунуң тургусканы планынга болгаш бердинген сөстөргө даянып чугаа тургузары болгаш бижидери (амытанның овурухевири, кайда канчаарчурттап чорууру, оларны камгалаар дээш канчалза экил? – уругнуң саналы).	1		
10.	Бойдустун чажыктары.	А. Хертек «Хүн, оон ачы-буяны», «Чер».	Эртем-нептередиинниг чугааның чечен чугаадан ылгалын хайгаараары.	Эртем-нептередиинниг чугааның чечен чугаадан ылгалын хайгаараары (эртем фактылары бар, шинчилелдерге үндөзилээн бадыткал-	1		Анчымаа Хертек «Онза солун октаргай», Кызыл, 2016ч., ар.16, 19. Сайт: https://chukovka

				дар болгаш тайылбыр уткалыг болуру). Чаа билиглер-биле таныжылга, быжыглаашкын. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкынарнын күүседери. Словарь ажылы.			17.ru
11.		А. Хертек «Эң-не, эң-не»	Эртем-нептередииникиниг чугааның чечен чугаадан ылгалын хайгаараары.	Чаа билиглер-биле таныжылга, быжыглаашкын. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкынарнын күүседери. Словарь ажылы.	1		Анчымаа Хертек «Онза солун октаргай», Кызыл, 2016ч., ар.88. Сайт: https://chukovka17.ru
12.	Бойдуска хумагалыг болулу.	М.Эргеп «Бойдустуң шаажы-лалдары» А.Хертек «Тынын үспе»	Шүлүк. Рифма.	Билиглерни быжыглаары, катаптаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкынарнын күүседери. Словарь ажылы.	1		1).Н.С.Конгар «2-3 класстарга класстан дашкаар номчулга», Кызыл, 1995ч., ар.129. Сайт: https://chukovka17.ru

							17.ru 2).Анчымаа Хертек «Ыдык күзел», Кызыл, 2019ч., ар.45.
13.		Анчымаа Хертек «Аржаан депчул?», «Аржаан ээзиниң килеңи».	Тыва чоннуң бурунгу чаңчылдары, ёзулалдары. Чоннуң мөзүбүдүш билиглери (нравственные устои народа).	Тыва чоннуң бурунгу чаңчылдары, ёзулалдары-биле таныжылга, оларның утказын билидирери. Билиглерни быжыглаары, катаптаарыНомчууру. Номда далгаларны болгаш башкының айтышкынарнын күүседире. Словарь ажылы.	1		Анчымаа Хертек «Өгбе чагы», Кызыл, 2017ч., ар.22. Сайт: https://chukovka17.ru
14.	Авторлуг тоолдар.	А.Толстойнуу-биле «Арзылаң, шортан болгашкижи». И. Бадра «Аштырган арзылаң».	Авторлуг тоолдар. Диригжилге.	Билиглерни быжыглаары, катаптаары. Номчууру. Номда далгаларны болгаш башкының айтышкынарнын күүседире. Словарь ажылы.	1		Н.Конгар «2-3 класстарга класстан дашкаар номчулганому», Кызыл, 1995ч., ар.79, 81. Сайт: https://chukovka17.ru

							17.ru
15.	Шагның эргилдези. Кыш.	Салим Сүрүң-оол «Кайда-даа кыш» К.Ушинский «Хуулгаазын кыш»	Бойдус чурумалы (пейзаж). Эпитет. Деңнелге. Диригжидилге.	Билиглерни быжыглаары, катаптаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтыышкыннарын күүседери. Словарь ажылы.	1		1).С.Сүрүң-оол «Баштайгы ном», Кызыл, 1952ч., ар.67. Сайт: https://chukovka17.ru
16.		К-Э.Кудажы «Уй-гу чок Улуг-Хем» (үзүндү). А.Монгуш «Кыш»	Бойдус чурумалы (пейзаж). Эпитет. Диригжидилге.	Билиглерни быжыглаары, катаптаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтыышкыннарын күүседери. Словарь ажылы.	1		1). Н.С.Конгар, Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа. Эге кшоланың 3-кү клазынга өөредилге ному», Кызыл, 2006ч., ар.100. 2).Аваа Монгуш «Төрээн черим сорунзаны», Кызыл, 2006ч., ар.162. Сайт: https://chukovka17.ru

						17.ru
17.	Бижимел чугаа сайзырадылгазы.	<p>Чогаадыг «Кыжын чүге согул, чайын чүге изигил?»/«Хөө кара ыштыг хөөкүй-ле хорайывыс» (экология айтыры).</p> <p>«Кыжын» Степан Сарыг-оол (сайгарылга чокка чүгле номчууру).</p>	<p>Угаап бодаашкынныг чогаадыг бижидери. План, чогаадыгнын ады, кезектери. Ажыглап болгу дег сөстөр: экология, экологтук берге айтырыг, долгандыр хүрээлел, буруулуглар, чылдаганняр, уржуктар.</p>	<p>Угаап бодаашкынныг чогаадыг бижидери. Фоточурукка, айтырыгларга, бердинген сөстөргө болгаш коллективтигтургусканы планга даянып чугаа тургузары болгаш бижири. Өөрөнгөн дүрүмнерин сагыыры.</p>	1	<p>Н.С.Конгар, Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа. Эге кшоланың 3-кү клазынга өөредилге ному», Кызыл, 2006ч., ар.91.</p>
18-19.	Тыва өг.	<p>«Өг. Өгге холбашкан бурунгу ёзулалдар» М.Кенин-Лопсанны-биле.</p> <p>А.Хертек «Өгге йөрээл».</p>	<p>Тыва чоннуң бурунгу чаңчылдары, ёзулалдары-биле таныжылга. Улустуң аас чогаалы. Рифма.</p>	<p>Тыва чоннуң бурунгу чаңчылдары, ёзулалдары-биле таныжылга, оларның утказын билдирери (өгге кирери, олулары). Билиглерни быжыглаары, катаптаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкынарарын күүседери. Сло-</p>	2	<p>1).М.Кенин-Лопсан «Тыва чоннуң бурунгу ёзулалдары», Кызыл, 1994ч., ар.36-41.</p> <p>2).Анчымаа Хертек «Өгбе чагыы», Кызыл, 2017ч.,</p>

				варь ажылы.			ар.14. Сайт: https://chukovka17.ru
20.	Шагаа.	С. Монгуш «Шагаа байырлалы» А.Хертек «Шагаа йөрээлдери»	Тыва чоннуң бурунгу чаңчылдары, ёзулалдарының утказы. Шагаа ёзулалдары, бүдүү хүн, саң салыр ёзулал, кактаныры, чолукшууру. Йөрээлдер, чалбарыглар. Рифма.	Тыва чоннуң бурунгу чаңчылдары, ёзулалдары-биле таныжылга, оларның утказын билдирери. Билиглерни быжыглаары, катаптаары. Номчууру. Номда даалгаларны болгаш башкының айтышкынарын күүседери. Словарь ажылы.	1		1).ГАОУ ДПО (ПК) С ТГИПиПКК «Сборник методических материалов республиканского конкурса «Стандарты в действии. Мой лучший урок», Кызыл, 2015г., ар.21. 2).Анчымаа Хертек «Тыва улустуң чалбарыглары, йөрээлдери», Кызыл, 2018ч., ар.72. Сайт: https://chukovka17.ru

						17.ru
21.	Тыва оюннар.	С. Монгуш «Дөрт чүзүн малым сиңген дөрбелчин дег кажыктарым».	Улустуң оюну те-век-биле та-ныжылга. Ажыглап болгу дег сөстөр: тевек, тевекти анаа те-вери, човадыры, каап бээри, дал-гыыры, чиңнээри, кызыл-чиң.	Чаа билиглер-биле та-ныжылга, быжыгла-ашкын. Номчууру. Ном-да даалгаларны болгаш башкының айтышкын-нарын күүседери. Сло-варь ажылы.	1	
22.	Чугаа сайзыра-дылгазы. Бистиң проекти-вис.	С.Сүрүң-оол «Тайбың – бистиң чүткүлүвүс». Проект «Февраль 23 – Ада-чурт камгалакчылары-нын хүнү».	Донбаста тускай шериг операци-язының киржик-чилери – тыва ма-адырлар ду-гайында проект ажылы.	Кылып алганы проекти-зин эштериниң мурнунга чугаалап көргүзери. Номчууру, эштериниң чугаазын кичээнгейлиг дыңнаары, айтырыглар-салып, немелделер бээри.	1	С.Сүрүң-оол «Баштайгы ном», Кызыл, 1952ч ., ар.19. Сайт: https://chukovka17.ru
23.	Марттың сези.	А.Даржай «Ава». Монгуш Эргеп «Бистиң кырган-ававыс».	Шүлүк. Рифма. Чечен чугаа. Чо-гаалдың маадыр-лары.	Билиглерни быжыгла-ары, катаптаары. Номчууру. Номда да-алгаларны болгаш баш-кының айтышкын-	1	Н.С.Конгар, Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа. Эге кшоланың 3-кү клазынга

				нарын күүседери. Словарь ажылы.			өөредилге ному», Кызыл, 2006ч., ар.185, 186.
24.	Мөзү-бүдүш.	А. Хертек «Үш эки мөзү, дөрт багай мөзү», «Бак сагыш».	Улустуң аас чогаалы. Үлегер домактар. Чоннуң мөзү-бүдүш билиглери (нравственные устои народа). Рифма.	Чоннуң мөзү-бүдүш билиглеринге кижизидилгелиг чугаа кылыры (нравственные устои народа). Чаа билиглер-биле таныжылга, быжыглаашкын. Номчууру. Номда далгаларны болгаш башкының айтышкынарын күүседери. Словарь ажылы.	1		Анчымаа Хертек «Өгбе чагыы», Кызыл, 2017ч., ар.54, 64. Сайт: https://chukovka17.ru
25.		И.Крылов «Куу, Рак болгаш Шортан», «Дуб адаанда Хаван» А.Салчак «Ала-Сааскан» (Басня)	Чогаалдың хевирлери. Басня, басняның дыл-домааның онзагайы (элдээртиг), киржикчилери. Диригжидилге.	Чаа билиглер-биле таныжылга, быжыглаашкын. Басняның киржикчилери, дыл-домааның онзагайы (элдээрти чугаалаары) болгаш чүгө өөредип турарын тодарадыры. Словарь ажылы. Чогаалдың	1		1).И.А.Крылов «Каарган болгаш дилги», Кызыл, 1953ч., ар.30, 40. Сайт: https://chukovka17.ru 2).А.Салчак

				кол утказын болгаш темазын тодарадыры.			«Даглыг чуртум оглу мен», Кызыл, КЭУПО «Аныяк», 1998ч., ар.30. Сайт: https://chukovka17.ru
26.	Эп-найырал.	О.Биче-оол «Алышкылар» М.Кыргыс «Харам оол»	Шүлүк. Рифма.	Билиглерни быжыглары, катаптаары. Номчууру. Номдалгаларны болгаш башкының айтышкынарын күүседери. Словарь ажылы.	1		Н.С.Конгар «2-3 класстаргакласстан дашкаар номчулга», Кызыл, 1995ч., ар.147. Сайт: https://chukovka17.ru М.Кыргыс «Эреспей», Кызыл, 2022ч., ар.20.
27.	Чугаа сайзырадылгазы.	Апрель 12 – космонавтика хүнү./Онза солун	Сылдыстар, бөмбүрзектер (планеталар), Хүн	Кылып алганы проектин эштериниң мурнунга чугаалап көргүзери.	1		

	Бистин проекти-вис.	октаргай (уруглар боттары шилип алып).	системазы, октаргай телоларының, космонавтика-ныңсайзыралы-ның дугайында проект ажыл.	Номчууру, эштериниң чугаазын кичээнгейлиг дыңнаары, айтырыглар-салып, немелделер бээри.			
28.	Шагның эргилдези. Час.	Күстүгүр Сат «Дамды». А.Купринни-биле «Кара-баарзыктар». Хөвөңмей Ойдан-оол «Үрезинчи-геш».	Чечен чугаа. Бой-дус чурумалы (пейзаж). Эпитет. Диригжидилге. Деңнелге.	Билиглерни быжыгла-ары, катаптаары. Номчууру. Номда да-алгаларны болгаш баш-кының айтышкынна-рын күүседире. Словарь ажылы.	1		Н.С.Конгар, Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа. Эге кшоланың 3-кү клазынга өөредилге но-му», Кызыл, 2006ч., ар.195, 196, 202.
29.		Чурумалдыг чо-гаадыг «Чымыра-аган чылыг час». Алексей Арапчор «Частың хүлүмзүрүү».	Чечен чугаа. Бой-дус чурумалы (пейзаж). Эпитет. Диригжидилге. Деңнелге. Чурумалдыг чо-гаадыг бижидери. План, чогаадыгны	Чурукка, айтырыгларга болгаш бердинген сөстөргө даянып чу-гаатургузары болгаш бижири. Өөрөнгөн дүрүмнерин сагыыры.			Н.С.Конгар, Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа. Эге кшоланың 3-кү клазынга өөредилге но-му», Кызыл, 2006ч., ар.192.

			ады, кезектери.				
30.	Тиилелге хүнү.	В. Л. Биче-оол, К. О. Шактаржык «Хомушку Чүргүй-оол», «Шумов алышкылар».	Чечен чугаа. Чогаалдың маадыры (киржикчизи).	Билиглерни быжыглары, катаптаары. Номчууру. Номда далгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күү-седире. Словарь ажылы. Чоннуң эрткен төөгүзүн сөзүглелдиң маадырларының салымчолунуң чижээнге билдирери.	1		В.Биче-оол, К.Шактаржык «Тыва дугайындачугаалар. 4-каномчулга ному», Кызыл, 1981ч., ар.29, 35.
31.		А. Хертек «Блокада хлеви». В.Сагаан-оол «Майның тос».	Чечен чугаа. Чогаалдың маадыры (киржикчизи).	Билиглерни быжыглары, катаптаары. Номчууру. Номда далгаларны болгаш башкының айтышкыннарын күүседире. Словарь ажылы. Чоннуң эрткен төөгүзүн сөзүглелдиң утказының чижээнге билдирери.	1		1).Анчымаа Хертек «Өгбечагы», Кызыл, 2017ч., ар.43. Сайт: https://chukovka17.ru 2).Н.С.Конгар «2-3 класстарга класстан дашкаар номчулга», Кызыл,

							1995ч., ар.85. Сайт: https://chukovka17.ru
32.	Шагның эргилдези. Чай.	К.Чамыяң «Олчалыг хүн»	Чечен чугаа. Тоожуушкуннуг чечен чугаа. Эпитет. Деңнелге. План ёзугаар сактып чугаалаары. Сугга (хемге, хөлге) айыыл чок чоруктуң дүрүмнери.	Билиглерни быжыглары, катаптаары. Номчууру. Номда далгаларны болгаш башкының айтыышкыннарын күүседире. Словарь ажылы. Сугга (хемге, хөлге) айыыл чок чоруктуң дүрүмнерин билиндирери.	1		Н,С,Конгар , Э.Д.Ондар «Төрээн чугаа» / эге школанын 3-к клазынга ооредилге ноиу, Кызыл. 2006ч., ар.250.
33.	Бижимел чугаа сайзырадылгазы.	Чогаадыг «Чайгы планнарым»	Тоожуушкуннуг чогаадыг бижидери. План, чогаадыгның ады, кезектери.	Чурукка, бердинген сөстөргө болгаш бодунуң тургусканы планынга даянып чугаа тургузарыболгаш бижири.	1		
34.	Чугаа сайзырадылгазы.	Проект камгалаы «Мээң ынак номум» (делгел-	Бодунуң номчааны азы үргүлчү номчуп	Кылып алганы проектин эштериниң мурнунга чугаалап	1		

	Бистин проекти- вис.	гелиг түннел кичээл)	турары номунуң дугайында чугаалаары, ынак номнарының делгелгези.	көргүзери. Номчууру, эштериниң чугаазын кичээнгейлиг дыңнаары, айтырыгларсалып, немелделер бээри.			
--	-------------------------------------	-------------------------	--	---	--	--	--